

СУЧАСНИЙ ІМІДЖ УКРАЇНИ: МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ

MODERN IMAGE OF UKRAINE: INTERNATIONAL ASPECT

Кінаш Н.Б., к.ю.н.,

доцент кафедри міжнародного, конституційного та адміністративного права

*Івано-Франківський навчально-науковий юридичний інститут
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Качковський О.В., студент III курсу

*Івано-Франківський навчально-науковий юридичний інститут
Національного університету «Одеська юридична академія»*

У пропонованій статті розглядається аспект міжнародного іміджу сучасної України в контексті формування її міжнародного позитивного іміджу та вважається, що він є одним з актуальних нинішніх проблемних питань. Наголошується на тому, що проблема іміджевої політики держави швидко можуть трансформуватись у значні негативні наслідки для національної безпеки, відтак, органи державного управління повинні приймати зважені рішення щоб якісно та дієво впливати на формування позитивного іміджу України у світі. Тому пропонується ідея, за якою міжнародний імідж держави має формуватися завдяки діловим зв'язкам, шляхом культурного обміну, через засоби масової інформації, що є потужними факторами формування позитивного уявлення про Україну. Стверджується, що центральною інституцією, що займається проблемою формування іміджу України, є Міністерство закордонних справ України. Вочевидь, це витікає насамперед із функцій та задач, що традиційно ставляться перед зовнішньополітичним відомством держави. Окремо зазначається, що міжнародний імідж держави свідчить про її політичну та економічну значущість і є показником її авторитетності у світі. Для будь-якої країни її позитивний образ сприятливо сприймається власними громадянами, впливає на їх рівень патріотизму та є основою успіхів держави в економічному, політичному, соціальному та інших важливих напрямках. Резюмується, що Європейська інтеграція України залишається ключовим пріоритетом зовнішньої політики України та є консолідуючим чинником, який об'єднує і політичні еліти, і українське суспільство загалом та наголошується на тому, що нині очевидно, що Україна відіграє важливу роль у формуванні майбутнього безпекового ладу у світі, адже нині, завдяки зусиллям нашої країни, зовнішня військова агресія не перетворюється на загрозиливу міжнародну ситуацію.

Ключові слова: позитивний імідж, іміджева політика держави, міжнародний імідж України, інтеграція України.

The aspect of the international image of modern Ukraine in the context of formation of its positive international image is studied in the offered article, and it is considered to be one of the most problematic issues currently. The issue of image policy of the state is emphasized to be able to quickly transform into significant negative consequences for national security, and thus, state government bodies should make informed decisions to have qualitative and efficient influence on the formation of the positive image of Ukraine in the world. Therefore, the idea under which the international image of Ukraine shall be formed due to business relations, via cultural exchange, mass media, which are powerful forces of formation of a positive view of Ukraine, is offered. The Ministry of Foreign Affairs of Ukraine is stated to be the central institution engaged in the problem of formation of the image of Ukraine. Obviously, this arouses above all from functions and tasks, which are traditionally set before the the foreign policy department of the state. International image of the state is, in particular, noted to certify its political and economic significance and is an indicator of its authoritativeness in the world. For any state its positive image is positively perceived by own citizens, affects patriotism level and is the the basis of success of the state in economic, political, social and other important directions. It is summarized that the European integration of Ukraine remains the key priority of the foreign policy of Ukraine and is a consolidating factor uniting both political elites and Ukrainian society in general and it is emphasized that Ukraine obviously plays an important role in the formation of the future security order in the world as thanks to the efforts of our state, foreign military aggression does not transform into threatening international situation.

Key words: positive image, image policy of the state, international image of Ukraine, integration of Ukraine.

Актуальність. Формування для Української держави міжнародного позитивного іміджу є одним з актуальних нинішніх проблемних питань, оскільки його негативний аспект в очах світової спільноти, можна оцінити як загрозу її національній безпеці. Відтак, сучасна іміджева політика України повинна в першу чергу орієнтуватися на захист її національних інтересів та зміцнення культурної суб'єктності України в світі.

Російський режим з 2014 року намагався наполегливо просувати інформацію про те, що Україна – це «державка, яка не відбулася», країна, яка фактично не в змозі існувати, як життєздатна економічна і політична одиниця. Як свідчить світовий досвід, такі держави є головним джерелом нестабільності. Однак після військового вторгнення Російської Федерації (далі – РФ) у лютому 2022 року, Україна продемонструвала світові, що є державою яка відбулася у всіх сенсах, проте саме путінська Росія з її терористичним режимом, найбільше підходить під визначення failed state.

Проблеми іміджевої політики держави швидко можуть трансформуватись у значні негативні наслідки для національної безпеки, відтак, органи державного управління повинні приймати зважені рішення аби якісно і дієво впливати на формування позитивного іміджу України у світі.

Науковою основою дослідження є праці таких вітчизняних науковців як: Н. Качинська, О. Корх, В. Кравченко,

А. Личова, Г. Піскорська, Г. Поспехова, К. Савон, А. Старостіна, О. Чумак, Н. Яковенко, О. Ялова та ін. Автори надають певну аргументовану точку зору у сфері питань іміджу України. Однак певні питання, насамперед міжнародного аспекту, у світлі сучасності, потребують нового науково-теоретичного погляду.

Метою статті є аналіз питань, що виникають під час формування іміджу України в контексті міжнародних відносин, а також пошук шляхів вдосконалення формування іміджевої політики держави в умовах російської агресії.

Виклад основного матеріалу: Міжнародний імідж держави свідчить про її політичну та економічну значущість і є показником її авторитетності у світі. Для будь-якої країни її позитивний образ сприятливо сприймається власними громадянами, впливає на їх рівень патріотизму та є основою успіхів держави в економічному, політичному, соціальному та інших важливих напрямках. В умовах інформаційної війни яка проводиться Росією з 2014 року, є досить актуальним завданням формування позитивного іміджу та підняття престижу України як на міжнародній арені так і в очах самих українців.

Багато років Україна сприймалася у світі як перехідна, маловідома країна з корупцією та скандалами. Рейтинги України у різних світових індексах є чітким підтвердженням цих положень. Негативними рисами іміджу України

були визначені: корумпованість, безвідповідальність, некомпетентність урядовців; закритість органів влади; нестабільне законодавство; затримки з проведенням реформ, їх непослідовність; несприятливий інвестиційний клімат; перевага декларацій над практичними діями; відсутність власної політики щодо формування міжнародного іміджу; недостатньо розвинутий сервіс [1, с. 42].

До початку повномасштабного вторгнення Росією в лютому 2022 року, Захід сприймав Україну як якусь територію, якій притаманне визначення *failed state* «держави, що не відбулася». Російський режим з 2014 року намагався наполегливо просувати версію про те, що Україна – це «держава, яка не відбулася». Відповідно до загальноприйнятого тлумачення терміна *failed state* «держави, що не відбулася» – це країна, яка фактично не в змозі існувати, як життєздатна економічна і політична одиниця. У неї можуть бути зовнішні атрибути державності, але де-факто вона не може працювати, як нормальна держава. Центральний уряд такої держави або слабкий і не контролює частину території (а то і взагалі всю територію, за винятком столичного округу), або навпаки, є надто авторитарним і жорстко затискає права і свободи своїх громадян. Незалежно від типу, в очах сусідів такий уряд не має легітимності та, як правило, з його думкою і суверенітетом можна не рахуватися [2].

Як свідчить світовий досвід, такі держави є джерелом різноманітних лих – від екологічного забруднення до розповсюдження тероризму, зброї масового знищення, військових конфліктів. Проте після повномасштабного вторгнення РФ у лютому 2022 року, Україна продемонструвала світові, що є державою яка відбулася у всіх сенсах, однак саме Росію з її терористичним режимом за багатьма ознаками, однозначно, можна віднести до *failed state*.

Відтак, на сприйняття України у світі та прискорення інтеграційних процесів вплинуло військове вторгнення РФ. Україна та українці продемонстрували всій світовій спільноті свій європейський вибір, рішучість у дотриманні норм міжнародного гуманітарного права, міжнародного права у сфері прав людини, що очевидно позитивно вплинуло на висновки країн-членів ЄС стосовно підтримки ініціативи на членство України в Європейському Союзі, а 23 червня 2022 року Європейська Рада надала Україні статус кандидата на вступ до Європейського Союзу.

Отже, подальший курс України на інтеграцію із ЄС та НАТО залежить як від внутрішніх і зовнішніх чинників одним із яких вбачається негативне висвітлення української тематики в іноземних ЗМІ. З огляду на ці обставини, іноземні мас-медіа формують негативний імідж України в очах світової спільноти. Тому ми вважаємо, що нам слід навчитись відповідати на інформаційні загрози які виникають та систематично працювати над вдосконаленням державної інформаційної, а відтак і іміджевої стратегії на міжнародній арені.

Сьогодні перед Україною постають додаткові проблемні питання пов'язані з сприйняттям її світовою спільнотою, західними партнерами: демонстрування чіткого прогресу у реформуванні держави, в тому числі за підтримки західних партнерів та міжнародних організацій, доведення до інституцій ЄС. Відтак, задля позитивного сприйняття держави, як всередині країни так і у світі, є подальші глобальні політичні, соціальні, культурні та економічні рухи, якими, по факту є реформи. З метою поліпшення державного іміджу, уряд України за останні декілька років розпочав низку реформ, мета яких удосконалення внутрішньої і зовнішньої політики, правової системи та зміцнення економічного розвитку держави. Однак, оскільки український політикум досить тривалий час був ідеологічно розколотий у ставленні до стратегії реформ, зовнішньополітичних орієнтацій України, міжнародна спільнота так і не змогла побачити реальних перспективи національного розвитку держави.

Центральною інституцією, що займається проблемою формування іміджу України, є Міністерство закордонних справ України. Вочевидь, це витікає насамперед із функцій та задач, що традиційно ставляться перед зовнішньополітичним відомством держави. Так, у чинному Положенні про Міністерство закордонних справ України серед основних завдань МЗС України зазначено «сприяння входженню України до світового інформаційного простору, піднесенню її міжнародного авторитету, формуванню позитивного іміджу держави як надійного і передбачуваного партнера» [3].

Варто звернути увагу на актуальність питання культурної дипломатії в Україні в умовах воєнного стану. Як зазначає Н. Мусяєнко, культурна дипломатія – це процес, коли держава і суспільство беруть активну участь у формуванні свого національного образу, іміджу. Завданням культурної дипломатії є розвиток каналів та мереж спілкування між представниками творчих, наукових, бізнесових та інших кіл різних країн. Умови для становлення культурної дипломатії України з'явилися після 1991 року, адже із здобуттям незалежності і початком демократичних перетворень держава отримала можливість провадити самостійну зовнішню політику, зокрема, і у сфері культури. Усвідомлення важливості питання розвитку культурної дипломатії в Україні прийшло після Революції Гідності. В МЗС у 2015 р. був створений департамент культурної дипломатії, який запровадив, зокрема, регулярне представлення українських культурних проєктів для зарубіжних дипломатів на так званих клубах культурної дипломатії. Проте лише після 22 лютого 2022 року з початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну, коли виникла потреба в отриманні ширшої міжнародної підтримки, українці в повній мірі усвідомили важливість культурної дипломатії як важливого інструменту «м'якої сили». Необхідність творення і презентування нового іміджу держави в умовах російської агресії змобілізувала митців, дипломатів, громадських активістів і всіх свідомих громадян, дала поштовх швидкому науково-практичному поступу на цьому напрямі. Нового важливого звучання культурна дипломатія, як «м'яка сила», набуває саме зараз, в часи, коли наша країна протистоїть «жорсткій силі» російської військової агресії [4].

Відтак міжнародний імідж держави має формуватися завдяки діловим зв'язкам, шляхом культурного обміну, через засоби масової інформації, що є потужними факторами формування уявлення про країну. Значним чином на формування позитивного іміджу країни також впливає наявність національної патріотичної ідеї і мовна політика держави. «Мовна політика – це складова частина національної політики. Тільки ж важливість мови як національної ознаки така велика, що без мовної політики національна політика майже неможлива» [5]. Погоджуємось з думкою про те, що у суспільній сфері негативні наслідки руйнівної мовної політики на міжнародній арені призводять до того, що відроджуються або формуються негативні стереотипи щодо українця, на захисті якого не стоїть сильна держава. Тобто, і в цьому випадку суспільні наслідки відразу переходять у політичні, що, знову-таки, наносить значної шкоди іміджеві незалежної держави у світі [6].

Вважаємо, що мовна політика України та сучасна українська національна ідея потребують модернізації, адаптації не лише до жорстких сьогоdnішніх реалій, а й тих цивілізаційних, геополітичних, економічних викликів, з якими стикнулася Україна. Тобто постає потреба наповнення національної ідеї новим ідеологічним змістом, який відповідав би цивілізаційним, науковим, інформаційним процесам [7]. На наш погляд, необхідно збільшувати потік позитивної інформації про Україну у ЗМІ, більше уваги приділяти питанням формування іміджу нашої країни, сучасній українській національній ідеї, а не іміджу

окремих політиків. Зокрема, подальшого розвитку потребує і питання вдосконалення і формування культурної дипломатії в умовах російської агресії, вважаємо, що для України є вкрай актуально дослідити її світовий досвід, зокрема країн США та Європи.

У сучасних умовах для просування позитивного міжнародно-політичного іміджу України широкого розповсюдження набули також нетрадиційні засоби дипломатії, серед яких важливе місце займає цифрова дипломатія. Для комплексного й системного використання її можливостей необхідно провести ґрунтовну роботу над вдосконаленням у соціальних мережах спеціальної програми ведення офіційних сторінок апарату Президента та Міністерства закордонних справ України; розширити набір інструментів цифрової дипломатії; підвищити присутність українських урядовців та дипломатів у мережі Інтернет; дублювати сторінки українських урядовців та дипломатів у соціальних мережах іноземними мовами, що дасть можливість залучити ширшу як внутрішню, так і зовнішню аудиторію [8, с. 180].

Попри достатньо активну діяльність державних інституцій, існує низка проблем та ризиків, які нині гальмують або можуть погіршити результативність на висвіті формування позитивного іміджу України. Перш за все, проблемною залишається сфера виконання стратегічних документів щодо формування позитивного іміджу, а також координація цих зусиль [9]. Очевидно, що схвалені документи щодо популяризації України у світовому інформаційному просторі потребують негайного переадресування, оскільки характеризуються переважно формальністю та низьким рівнем виконання. Великою проблемою на сьогоднішній день є також відсутність належного державного фінансування іміджевої політики України.

У 2018 р. було створено наймасштабнішу міжнародну маркетингову кампанію українського уряду – Ukraine now, мета якої – сформувати бренд України у світі, залучити в країну інвестиції та покращити туристичний потенціал [9]. Це була дуже цікава ідея щодо створення власного іміджевого бренду, але так чи інакше така ідея не досягла бажаного результату через недостатнє фінансування та належну увагу. Можемо стверджувати, що наразі рівень іміджевої кампанії держави є не надто ефективним. Відтак, потрібно створити ефективну систему та апарат який би займався іміджевими справами, забезпечити належне фінансування та створення всіх умов для його ефективної діяльності. Важливо також приділити увагу вже створеним іміджевим компаніям та організаціям, які зацікавлені у просуванні українського та формуванні належного позитивного іміджу України. Вважаємо, що задля створення ефективною іміджевої системи необхідно повністю перезапустити даний процес і дослідити проблемні аспекти, що перешкождали цьому раніше.

Важливого значення в умовах російської агресії набуває забезпечення належного інформаційного супроводу конфлікту в такий спосіб, щоб забезпечити відстоювання інтересів та позитивного іміджу України. Моніторинг ЗМІ чітко усвідомлюється багатьма українськими науковцями та спеціалістами, адже життєво важливим є нагальна необхідність активної протидії російській пропаганді в інформаційному просторі.

Інформаційна політика України є слабкою і непослідовною, їй не вистачає узгоджених правил і принципів подання інформації, чітко відчувається відсутність «голосу кра-

їни» – такого медіаагентства, яке представлятиме Україну на міжнародній арені та зможе гнучко й оперативно реагувати на виклики і тенденції міжнародного інформаційного простору. Через відсутність консолідованої позиції українських медіаресурсів та єдиної позиції з приводу життєво важливих проблем українського суспільства відбувається «розмивання» позиції України і на міжнародній арені. Іншими суттєвими проблемами є низький рівень організації української журналістики, погана медіаграмотність українського суспільства та потужний вплив російської пропаганди. Російська пропагандистська машина працює значно ефективніше за українські медіа, російська позиція транслюється значно ширше та є доступнішою для західної аудиторії. Медійна грамотність більшості міжнародної аудиторії також є обмеженою, отже ідеї, навіювані Росією, часто знаходять благодатний ґрунт. Також про російськи налаштовані користувачі значно більш «голосні» у західному інформаційному просторі, натомість українська аудиторія часто представлена недостатньо або відсутня взагалі. Комбінація трьох факторів – російської пропаганди, слабкої інформаційної присутності України у міжнародному інформаційному просторі та тенденції до представлення України як суб'єкта, не здатного до проведення самостійної політики, у більшості західних медіа – створила реальну небезпеку вкорінення у думці міжнародного суспільства ідеї «Ukraine is a failed state». Частково активізацію російських військово-політичних акцій щодо України можна пов'язати з певним послабленням у висвітленні українського питання в інформаційному просторі за межми України у період 2021/2022 років, що призвело до зняття з порядку денного в демократичних суспільствах Заходу запиту до власних урядів стосовно підтримки України. Повномасштабне вторгнення РФ докорінно змінило ситуацію в західному інформаційному просторі на користь України. Втім, покращення репрезентації країни на міжнародному рівні потребує продовження фахової роботи українських медіа та державних інституцій [10]. Зокрема, слід інтенсифікувати освітні та наукові зв'язки із зарубіжними закладами освіти, активізувати взаємодію з українцями, що знаходяться за межами України та сприяти залученості їх до інформаційного простору.

Висновки. Відтак, підсумовуючи зазначимо, формування позитивного міжнародного іміджу України на світовій арені в сьогоднішніх умовах, стабільної іміджевої політики держави є одним із найактуальніших завдань для державних інституцій та громадських організацій. Іміджева політика України має, насамперед орієнтуватися на захист її національних інтересів та протидію інформаційним загрозам які нині існують.

Європейська інтеграція України залишається ключовим пріоритетом зовнішньої політики України. Не зважаючи на російську агресію та важкі умови у яких живуть громадяни нашої держави сьогодні, європейська ідея є консолідуючим чинником, який об'єднує і політичні еліти, і українське суспільство загалом. Саме тому для України європейська інтеграція має залишатися стратегічним пріоритетом зовнішньої політики держави [11, с. 7]. Сьогодні очевидно, що Україна відіграє важливу роль у формуванні майбутнього безпечного ладу у світі, адже нині, завдяки зусиллям нашої країни, зовнішня військова агресія не перетворюється на загрозливу міжнародну ситуацію [12; 13]. Відтак вважаємо, що Україна рішучими кроками має формувати власний потужний та стабільний позитивний міжнародний імідж на світовій арені.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міжнародний імідж України: міфи та реалії: аналітична доповідь / *Національна безпека та оборона*. № 3. 2000. 42 с.
2. Аналітичний портал «Слово і діло». URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/10/14/stattja/polityka/chomu-rosiya-zasluzhylo-status-failed-state-derzhava-putina-ne-vidbulasya> (дата звернення: 10.07.2023).
3. Терещук М. І. «Роль брендингових технологій у зовнішньополітичній діяльності. «Секція 1 Стратегічні аспекти розвитку суб'єктів господарювання в умовах посилення глобалізації» (2015). URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/materiali-konferentsij/2015-10-21_materiali-%D1%81onference-krok.pdf#page=581 (дата звернення: 15.07.2023).

4. Мусієнко Н. Мистецтво в контексті культурної дипломатії: Теоретичні засади та сучасні практики. *Сучасне мистецтво*. 2016. Вип. 12. С. 122–133.
5. Штепа П. Укладачеве слово до видання *Словник чужослів*. Знадібки. Торонто. 1977, С. XVIII–XIX.
6. Бублик Л. Мовна політика як складова національної політики держави: міжнародний аспект. *Незалежний культурологічний часопис «І»*. URL: http://www.ji-magazine.lviv.ua/2015/Bublyk_Movna_polityka.htm (дата звернення: 10.07.2023).
7. Popovych, M. V. (2005), *Natsional'na ideia i sotsial'ni transformatsii v Ukraini* [National idea and social transformation in Ukraine], Ukr. Tsentr dukhovn. Kul'tury, Kyiv, Ukraine.
8. Григор'єва Олександра. Цифрова дипломатія – інноваційний засіб формування позитивного міжнародного іміджу України. «Травневі студії: історія, політологія, міжнародні відносини» (2019). Вип. 4. URL: <https://jts.donnu.edu.ua/article/view/6898> (дата звернення: 10.07.2023).
9. Калінкіна Наталія Володимирівна, Анна Григорівна Герасименко. Формування позитивного іміджу України у світі. *Актуальні проблеми державного управління* (2020). URL: <https://periodicals.karazin.ua/apdu/article/download/19432/17720> (дата звернення: 10.07.2023).
10. Прокопенко С. Є., Іріюглу Ю. О. Українська проблематика в англійській періодиці Канади та США (2014–2019). *Наука та наукознавство*. 2022. № 4. С. 84–105.
11. Деменко О. Ф. Україна у сучасному середовищі міжнародної безпеки. Інтернет-портал «Відкриті очі» (2017). URL: <https://elibrary.ivinas.gov.ua/4499/1/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0.pdf> (дата звернення: 10.07.2023).
12. Кінаш Н. Б. Міжнародна безпека як фактор формування національної безпеки України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 562-564. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-9/138>.
13. Кінаш Н. Б. Міжнародна безпека як умова плюралістичної демократії. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1. С. 425–427.